

با وجود همه درد و غم‌ها، دورهمی، همبستگی و جشن و سرور شب یلدا زیباست!

بهرام رحمانی

bahram.rehmani@gmail.com

تاریخچه شب یلدا به عنوان یک پرونده «چندملیتی» در فهرست جهانی سال ۲۰۲۲ یونسکو و در هفدهمین نشست کمیته بین‌المللی حفاظت از میراث فرهنگی ناملموس بررسی و ثبت شده است.

شب یلدا تنها یک جشن زمینی نیست، بلکه پیام‌های معنوی عمیقی نیز دارد. طولانی‌ترین شب سال نمادی از چالش‌ها و تاریکی‌های زندگی است، اما طلوع خورشید در صبح روز بعد، نشان‌دهنده امید و شروعی تازه است. این پیام به انسان‌ها یادآوری می‌کند که حتی در سخت‌ترین لحظات، امید به آینده و اتحاد با هم‌نوع و تلاش برای بهبود وضعیت، کلید موفقیت است.

یلدا یکی از کهن‌ترین جشن‌های ایرانی است که در بلندترین شب سال، از غروب ۳۰ آذر، آخرین روز پاییز تا طلوع یکم دی، نخستین روز زمستان گرمی داشته می‌شود.

خانواده‌های ایرانی در این شب با آماده کردن خوراکی‌های مخصوص، میوه‌هایی مانند انار و هندوانه و آجیل مخصوص دور هم جمع می‌شوند و به شادی و پایکوبی می‌پردازند.

هدف از شب یلدا چیست؟

تا آن‌جا که به ایرانیان برمی‌گردد شب یلدا، جشن دیرینه ایرانیان، تنها یک شب طولانی در تقویم سالانه نیست؛ بلکه آیینی است که ریشه در تاریخ و فرهنگ غنی این سرزمین دارد. این شب، که با گردهمایی خانواده‌ها، یادآوری ارزش‌های روشنایی و قدردانی از نعمت‌های طبیعت همراه است، بهانه‌ای برای تجدید دوستی‌ها و تقویت پیوندهای خانوادگی است. هدف از این جشن، فراتر از شادمانی و تفریح، نگاهی عمیق‌تر به معنای زندگی، امید به آینده، و پاسداشت ارزش‌های انسانی و طبیعی است. درک این اهداف می‌تواند ما را به فلسفه و زیبایی‌های نهفته در شب یلدا نزدیک‌تر کند.

شب یلدا تنها یک جشن نیست؛ بلکه مراسمی است که هدف‌های متعددی را دنبال می‌کند. برخی از اهداف اصلی این آیین عبارت‌اند از:

۱. تجلیل از روشنایی و خورشید

در آیین‌های باستانی ایران، خورشید نماد زندگی، روشنایی و امید بود. شب یلدا فرصتی برای تأمل در ارزش روشنایی و انتظار برای پیروزی آن بر تاریکی به شمار می‌رفت. این دیدگاه، با فلسفه زرتشتی که بر تقابل خیر و شر تأکید دارد، هم‌سو است.

۲. تقویت همبستگی خانواده‌ها

یکی از اهداف اصلی شب یلدا، گردهمایی اعضای خانواده و دوستان است. این شب بهانه‌ای است تا افراد دور یکدیگر جمع شوند، از نعمت‌های الهی قدردانی کنند و ارتباطات عاطفی خود را تقویت نمایند. در این شب، بزرگان خانواده از تجربیات خود سخن می‌گویند، فال حافظ می‌گیرند و داستان‌های شاهنامه می‌خوانند. با هم گفتگو می‌کنند و از زندگی و احوال خود حرف می‌زنند. میرقصند و دور هم شادی می‌کنند.

۳. ایجاد شادی و امید

زمستان از قدیم فصلی سخت برای کشاورزان بود، چرا که فعالیت‌های کشاورزی کاهش می‌یافت و روزها کوتاه‌تر می‌شد. شب یلدا فرصتی برای امید و شادی و شروع این فصل بود.

۴. سپاس از نعمت های پاییزی که خدا آفریده
شب یلدا، فرصتی است برای قدردانی از نعمت های که در فصل پاییز وجود دارد. از میوه های پاییزی مانند انار و هندوانه که سمبل فراوانی و باروری هستند، تا آجیل و خرمالو و شیرینی های خوشمزه است.

فلسفه آیین باستانی شب یلدا چیست؟

شب یلدا چیست؟ یکی از طولانی ترین شب های سال و از کهن ترین جشن های ایرانی است که در آغاز زمستان و با پایان رسیدن پاییز برگزار می شود. این شب نه تنها به عنوان یکی از رسوم ملی ایران می باشد، بلکه فلسفه ای عمیق تر در پس آن نهفته است که ارتباط انسان با طبیعت و میوه های زیبا و خوشمزه، ارزش های دوره همی با خانواده، و ایجاد امید و روشنایی در زندگی را برجسته می کند. در این مقاله، به بررسی تاریخچه، هدف، و جنبه های مختلف شب یلدا و این که اصلاً شب یلدا چیست می پردازیم.

تاریخچه شب یلدا

واژه یلدا ریشه ای در زبان سریانی (امروزه زبان سریانی هنوز در جوامع آشوری، کلدانی و سریانی های مسیحی در مناطقی از عراق، سوریه، ایران و ترکیه) دارد و به معنای تولد است. این نام به تولد خورشید در صبح پس از طولانی ترین شب سال اشاره دارد. جشن شب یلدا از دوران باستان، به ویژه در ایران باستان و در زمان زرتشتیان، رواج داشته است. در آن دوران، ایرانیان به تقویم شمسی توجه ویژه ای داشتند و تغییرات فصول را نمادین می دانستند. باورهای آن زمان بر این بود که با پایان طولانی ترین شب سال، روشنایی و خورشید پیروز می شود و تاریکی را شکست می دهد.

آداب و رسوم شب یلدا چیست؟

شب یلدا با مجموعه ای از آیین ها و سنت های خاص همراه است که هر یک به نوعی بازتاب دهنده فلسفه و هدف این جشن هستند، هدیه شب یلدا یکی از رسوم زیبا و نمادین این شب است که نشان دهنده محبت، قدردانی و تقویت پیوندهای خانوادگی و اجتماعی است. در شب یلدا، افراد معمولاً برای عزیزانشان هدیه ای می آورند تا این مناسبت خاص را جشن بگیرند و خاطراتی خوش رقم بزنند. این هدایا معمولاً ساده، اما پرمعنا هستند و به طور ویژه ای بر نمادهای شب یلدا و فرهنگ ایرانی تأکید دارند.

سفره یلدا

سفره شب یلدا که با میوه هایی چون انار، هندوانه، خرمالو و آجیل تزئین می شود، نمادی از نعمت های الهی است. انار با دانه های سرخ خود، نماد شادی و باروری است و هندوانه به عنوان میوه ای تابستانی، یادآور گرما و زندگی است.

فال حافظ

فال گرفتن با دیوان حافظ یکی از رسوم محبوب شب یلدا است. این کار به نوعی نماد تامل و جست و جوی حکمت در اشعار عارفانه حافظ است.

شاهنامه خوانی

خواندن داستان های شاهنامه فردوسی، که دربردارنده حکایت های اسطوره ای و ملی ایران است، بخشی از آیین شب یلدا است. این کار نه تنها سرگرمی محسوب می شود، بلکه به حفظ فرهنگ و تاریخ کشور نیز کمک می کند.

دورهمی خانوادگی

مهم ترین بخش شب یلدا، دورهمی خانوادگی است. خانواده ها تا نیمه شب یا حتی تا سپیده دم در کنار یکدیگر می مانند، گفت و گو می کنند و از لحظات لذت می برند.

سمبل های شب یلدا

شب یلدا مملو از سمبل هایی است که هر یک مفهومی عمیق دارند:

انار: نماد زندگی، شادی و باروری.

هندوانه: نماد گرما، روشنایی و تابستان.

شمع: نمادی از روشنایی و زندگی.

آجیل: بیانگر تنوع و فراوانی.

هدایای شب یلدا

میوه‌های نمادین: انار و هندوانه به عنوان سمبل‌های یلدا، از رایج‌ترین هدایایی هستند که با تزئینات زیبا هدیه داده می‌شوند.

شیرینی و آجیل: بسته‌های شیرینی سنتی، آجیل و خشکبار محبوب‌ترین انتخاب‌ها هستند.

بسته‌های خوراکی تزئین‌شده: بسته‌هایی شامل ترکیبی از خوراکی‌های یلدایی همراه با تزئینات شاد و زمستانی، جذاب و پرطرفدارند.

هدیه‌های تزئینی

شمع و جاشمعی: شمع‌های یلدایی با طرح‌های انار یا هندوانه، به عنوان نمادی از روشنایی، بسیار پرطرفدارند.

سفره‌های یلدایی: پارچه‌ها یا ظروف با طرح‌های سنتی که به زیبایی میز و سفره شب یلدا می‌افزایند.

دیوان حافظ یا کتاب‌های شعر: هدیه دادن کتاب، به ویژه دیوان حافظ، در این شب نشان‌دهنده ارزش‌های فرهنگی و معنوی است.

۳. هدیه‌های مختلف از جمله

صنایع دستی: ظروف سفالی، گلدان‌ها یا تابلوهایی با طرح‌های سنتی ایرانی می‌توانند انتخاب خوبی باشند.

بسته‌بندی‌های خلاقانه: استفاده از تم‌های یلدایی برای بسته‌بندی هدایا، زیبایی و شخصی‌سازی بیش‌تری به هدیه‌ها می‌بخشد.

شب یلدا در دوران معاصر

در دنیای مدرن، شب یلدا همچنان جایگاه خود را حفظ کرده است. این آیین، فرصتی است تا افراد از شتاب زندگی روزمره فاصله بگیرند و لحظاتی

را با خانواده و عزیزان خود سپری کنند. همچنین، شب یلدا بستری برای تقویت هویت فرهنگی ایرانیان در سراسر جهان است.

یلدا، کهن‌ترین جشن ایرانیان، هر سال در شب آخر پاییز و بلندترین شب سال گرمی داشته می‌شود. ریشه این جشن به هزاران سال پیش و به آیین‌های ایرانیان باستان در ستایش «مهر» (خورشید) بازمی‌گردد. ایرانیان باستان باور داشتند در این شب، اهریمن تاریکی در نبرد با خورشید به اوج خود می‌رسد، اما از فردای این شب، روزها به تدریج بلندتر شده و پیروزی نور بر تاریکی آغاز می‌شود. از این رو، آن‌ها این شب را «شب چله» نیز می‌نامیدند. چون آغاز چله بزرگ زمستان است.

واژه «یلدا» که به معنای «زایش» است، از زبان سریانی وارد فارسی شده و نشان از تأثیر فرهنگ‌های کهن میان‌رودانی دارد. در این شب، خانواده‌های ایرانی گرد هم می‌آیند تا با خواندن اشعار حافظ، شاهنامه فردوسی و گفت‌وگو تا سپیده‌دم، طولانی‌ترین شب سال را به شادی بگذرانند. آن‌ها با خوراکی‌های نمادینی از جمله انار (نشانه فراوانی و زایش)، هندوانه (نماد تندرستی و گرمای تابستان در دل زمستان) و آجیل، از یکدیگر پذیرایی می‌کنند.

این گردهمایی تنها یک مراسم نبوده، بلکه نمادی از همبستگی، امید به آینده و احترام به چرخه طبیعت است. ایرانیان با بیدار ماندن در این شب، همراهی خود را با خورشید اعلام کرده و برای طلوع دوباره نور دعا می‌کنند. امروزه نیز آیین‌های یلدا، با همان رنگ و بوی اصیل، پیوند نسل‌ها را استوار نگه داشته و یادآور هویت غنی فرهنگی ایران زمین است. یلدا نه تنها یک جشن، بلکه میراثی زنده از فلسفه زندگی و امید در فرهنگ ایران به شمار می‌رود.

شب یلدا، این جشن دیرینه ایرانی که هر سال در انقلاب زمستانی و بلندترین شب سال برگزار می‌شود، تنها منحصر به مرزهای ایران امروزی نیست. این آیین کهن، ریشه در باورهای مشترک اقوام کهن درباره نبرد نور و تاریکی و زایش دوباره خورشید داشته، در بسیاری از فرهنگ‌های همسایه و حتی دوردست، هم‌خانواده‌هایی با نام‌ها و جلوه‌های متفاوت دارد. در قلمرو گسترده فرهنگ فارسی‌زبان، آیین‌های یلدا پیوندی ناگسستگی را نشان می‌دهند. در افغانستان و تاجیکستان، این شب با نام‌های «شب چله» یا «شب یلدا» و با همان هسته اصلی گردهمایی خانوادگی، شب‌زنده‌داری، خواندن دیوان حافظ و شاهنامه و مصرف میوه‌های نمادینی چون انار و هندوانه گرمی داشته می‌شود. در آذربایجان نیز آیین «چیلله گنج‌ه‌سی» با مراسمی مانند فال‌گیری و صرف آجیل و میوه برگزار می‌گردد. این آیین‌ها فراتر از مرزهای زبان فارسی نیز گسترده شده‌اند. مسیحیان آشوری، شب یلدا را با عنوان «رابا یلدا» و همراه با مراسم مذهبی، نیایش و صرف غذاهای ویژه جشن می‌گیرند. در ارمنستان هم‌زمانی، جشن

«درندز» با آتش افروزی در حیاط کلیساها و پریدن از روی آن، همان مفهوم نمادین غلبه نور و گرمای زندگی بر تاریکی و سرمای زمستان را تداعی می‌کند.

نکته جالب توجه، هم‌ریشگی مفهومی یلدا با جشن‌های کهن دیگر تمدن‌هاست. برای نمونه، جشن «یول» در میان ژرمن‌ها و نورس‌های باستان، که امروزه عناصری از آن در کریسمس شمال اروپا زنده است، با محوریت کنده درخت یول و گردهمایی، دقیقاً به مناسبت انقلاب زمستانی برگزار می‌شد. همچنین، جشن «ساتورنالی» در روم باستان در همین ایام، با برچیده‌شدن موقت سلسله مراتب اجتماعی و شادخواری همراه بود. این اشتراک گسترده نشان می‌دهد که یلدا صرفاً یک جشن محلی نیست، بلکه بخشی از یک میراث انسانی جهانی است. انسان‌ها در گوشه و کنار جهان، هرکدام با زبان فرهنگ خود، پاسداشت چرخه شکوهمند طبیعت، امید به روشنایی پس از تاریکی و تجدید حیات را در قلب بلندترین شب سال نهادینه کرده‌اند. بنابراین، یلدا حلقه اتصال ایران به دایره وسیعی از باورهای کهن بشری است که همگی نویدبخش طلوع دوباره خورشید و گرمای زندگی هستند.

در واقع شب یلدا، آغاز اولین دوره (چهل‌روزه) فصل زمستان است و به همین دلیل، به آن شب چله نیز گفته می‌شود. شب چله نام دیگر شب یلدا است. به‌طور کلی در هر سال، ۳ چله در بین مردم گرمی داشته می‌شود که شامل ۱ دوره چهل روزه در تابستان و ۲ دوره چهل روزه در زمستان می‌باشد. چله تابستان که با نام «چله تموز» نیز شناخته می‌شود، برابر با چهل روز اول تابستان است. طبق رسوم ایران باستان، روز ۱ تیرماه (بلندترین روز سال)، آغاز چله تموز می‌باشد و تا ۱۰ مرداد ادامه دارد. چله تموز نیز هم‌چون شب یلدا از اهمیت ویژه‌ای نزد ایرانیان برخوردار بوده است. دو دوره چله زمستانی با عنوان چله بزرگ و چله کوچک شناخته می‌شوند. چله بزرگ از ۱ دی‌ماه تا ۱۰ بهمن شامل چهل روز کامل و چله کوچک نیز از ۱۱ تا ۳۰ بهمن شامل بیست روز و بیست شب است که در مجموع چهل روز و شب می‌شود. شب یلدا در واقع شب آغازین چله بزرگ و مابین آخرین روز پاییز و اولین شب زمستان می‌باشد.

واژه یلدا یعنی چه و از کجا آمده‌است؟

واژه Yaldā از مسیحیان سریانی زبان گرفته شده است. طبق لغت‌نامه دهخدا، یلدا واژه‌ای سریانی و به معنای تولد است و از آنجاکه شب چله با میلاد مسیح هم‌زمان است، به آن شب یلدا نیز می‌گویند. اما اگر می‌خواهید بدانید که واژه «یلدا» چه‌طور وارد زبان فارسی شده است. در قرن اول میلادی، تعداد زیادی از مسیحیان شرقی در قلمرو اشکانیان و ساسانیان ساکن شدند. در این دوره، ایرانیان با «یلدای مسیحیان نسطوری» آشنا می‌شوند. یلدا در زبان سریانی (گویش آرامی میانه) به‌معنای «تولد» است و مسیحیان سریانی این واژه را برای کریسمس به‌کار می‌بردند. از این‌جا بود که نام یک جشن مسیحی وارد فرهنگ غیرمسیحی شد و از آن‌جاکه با شب چله مترادف بود، به‌تدریج ایرانیان نیز برای توصیف آخرین شب پاییز از هردوی این واژه‌ها استفاده کردند.

شب یلدا در شهرهای مختلف ایران آذربایجان

در آذربایجان، رسم بر این است که در شب یلدا، خوانچه‌ای تزیین شده و پر از خوراکی‌های خوشمزه به خانه نوعروس یا نامزد خانواده فرستاده شود. مردم آذربایجان هندوانه را با هنرمندی تزیین می‌کنند و شال‌های قرمز را به نشانه شادی و برکت دور آن می‌گذارند. در برخی مناطق شمال کشور نیز رسم است که یک ماهی بزرگ تزیین شده را به‌عنوان هدیه به خانه عروس می‌برند.

اردبیل

در اردبیل، خانواده‌ها در شب یلدا گرد هم می‌آیند و تا پاسی از شب به شب نشینی و گفت‌وگو می‌پردازند. هندوانه، انار، پرتقال، تخمه، ماهی پلو و سایر خوراکی‌های خوشمزه از جمله مواردی هستند که مردم اردبیل در شب چله نوش جان می‌کنند. در این شب برای تازه عروس هندوانه تزئین می‌کنند و به همراه هدایای دیگر از طرف خانواده داماد برایش می‌فرستند.

اصفهان

در شهرستان دهاقان اصفهان، مانند سایر مناطق ایران، فامیل و بستگان به خانه بزرگ‌ترها می‌روند و دور هم جمع می‌شوند. صاحب‌خانه با آجیل، میوه و خوراکی‌های دیگر از مهمان‌ها پذیرایی می‌کند. آن‌ها تا پاسی از شب و گاهی تا نزدیک صبح بیدار می‌مانند، شاهنامه می‌خوانند، فال حافظ می‌گیرند و به قصه‌گویی و خاطره‌گویی می‌پردازند. تازه دامادها نیز با هدیه یا خوانچه به خانه عروس می‌روند. آجیل شب یلدا شامل کشمش، گردو، بادام، قیسی، برگه زردآلو، برگه گلابی، جوزقند، انجیر و خرما است. میوه شب یلدا نیز معمولاً انار، هندوانه، سیب و گلابی است. هم‌چنین نوشیدنی شب یلدا به‌طور معمول چای و شربت است و چنان‌چه برف باشد مخلوط برف و شیر انگور نیز نوش جان می‌کنند. غذای شب چله اگر مقدور باشد پلو ماهی و در غیر این صورت یکی از غذاهای محلی مانند کوفته، گندی، دلمه و غیره است.

بوشهر

مردم استان بوشهر، هم‌چون دیگر شهروندان، شب چله را با دیدار بزرگ‌ترها و دورهمی‌های خانوادگی جشن می‌گیرند. هندوانه، به‌عنوان نمادی از خورشید و فراوانی، نقش پررنگی در سفره شب یلدای بوشهری‌ها دارد.

چهارمحال و بختیاری

در چهارمحال و بختیاری، شب یلدا با نام «شب چله» شناخته می‌شود و با آداب و رسوم جالبی همراه است: دورهمی و شب‌نشینی: خانواده‌ها در منزل بزرگ‌ترها جمع می‌شوند و تا طلوع خورشید در کنار هم بیدار می‌مانند. خوراکی‌های شب یلدا: سفره شب چله در چهارمحال و بختیاری با تنوع زیادی از خوراکی‌ها هم‌چون هندوانه، انار، آجیل، کشک و غیره چیده می‌شود.

فال حافظ: گرفتن فال حافظ از رسوم رایج شب یلدا در این استان است و بزرگ‌ترها برای اعضای خانواده فال می‌گیرند. شاهنامه‌خوانی و حافظ‌خوانی: افرادی که توانایی شاهنامه‌خوانی یا حافظ‌خوانی دارند، در این شب برای حاضران به اجرا می‌پردازند. پختن نان گرده: نان گرده، نانی قطور است که در میان آن مهره‌ای آبی قرار می‌دهند و به عنوان نمادی از خوش‌شانسی بین اعضای خانواده تقسیم می‌کنند.

آب‌پز کردن کدو تنبل: کدو تنبل به‌عنوان نمادی از خورشید در شب چله آب‌پز و خورده می‌شود. آش کشک: آش کشک یکی از غذاهای محلی چهارمحال و بختیاری است که در شب یلدا پخته می‌شود و کدو تنبل آب‌پز شده یکی از مواد تشکیل‌دهنده آن است.

خراسان: آیین‌های کهن و شیرینی‌های سنتی

شب یلدا در خراسان با نام شب چله شناخته می‌شود و از دیرباز با آداب و رسوم منحصر به فردی همراه بوده است. در این خطه، واژه «یلدا» کم‌تر استفاده شده و مردم به جای آن از «شب چله» یا «چله‌نشینی» استفاده می‌کنند.

آیین‌های شب یلدا در خراسان:

شب چراغانی: در گذشته، هر مهمان برای شرکت در شب‌نشینی، چراغی با خود می‌آورد و به دلیل کثرت چراغ‌ها، این شب را «شب چراغانی» یا «چهل چراغ» نیز می‌نامیدند.

خوراکی‌های مخصوص: علاوه بر انار و هندوانه که در سراسر ایران مرسوم است، در خراسان لبو، شلغم پخته، پختیک (لبوی خشک شده)، برگه‌های خشک شده زردآلو و هلو و شیرینی کفبیک نیز از خوراکی‌های چله‌نشینی هستند.

تهیه کفبیک، یکی از آیین‌های شب یلدا در خراسان است. برای تهیه این شیرینی یا شربت سنتی، ریشه گیاهی به نام چوبک (بیخ) را پس از خیساندن و جوشاندن، با دسته‌های چوب انار به نام «دسته گز» هم می‌زنند تا به صورت کف سفت درآید. این کار در محیط سرد انجام می‌شود و در نهایت با اضافه کردن زعفران، شکر یا شیره انگور، کفبیک آماده می‌شود.

سرهمومی: یکی از سنت‌های شب یلدا در خراسان، برگزاری مراسم «سرهمومی» برای عروس و داماد بوده است. در این مراسم، عروس و داماد را به حمام می‌بردند و با رقص و پایکوبی و چوب بازی، مراسم خنابندان برگزار می‌کردند.

در خراسان بزرگ، «خمچه عروس» یکی از سنت‌های شب یلداست. در گذشته، خمچه به سینی بزرگی گفته می‌شد که هدایای عروس و داماد را در آن قرار می‌دادند. امروزه اقوام داماد با هدایایی مانند لباس، کفش زمستانی و کادوهای دیگر به خانه پدر عروس می‌روند و شام را مهمان آن‌ها هستند.

در شب یلدا، داماد با بردن هدیه برای نامزدش، می‌تواند شب را در کنار او بگذراند. این رسم که به «نامزدبازی» معروف بود، به داماد اجازه می‌داد تا قبل از شب زفاف، در مناسبت‌های خاصی مانند شب یلدا در کنار نامزدش باشد.

در شهرهای خراسان، خواندن شاهنامه فردوسی، فال حافظ و اشعار محلی در شب یلدا از رسوم رایج است.

در خراسان جنوبی، علاوه بر شب یلدا یا «چله زمستان»، جشن «چله تموز» نیز برگزار می‌شود که بلندترین روز سال است.

خوزستان

مردم خوزستان تا سحر منتظر «قارون افسانه‌ای» می‌مانند که در لباس هیزم‌شکن برای فقرا تکه‌های چوب می‌آورد. این چوب‌ها به طلا تبدیل شده و برای آن خانواده ثروت و برکت به ارمغان می‌آورد.

در شب یلدا در خوزستان، هندوانه نقش ویژه‌ای دارد و در شهرهایی مانند اهواز و دزفول، خرید و فروش آن به اوج خود می‌رسد.

مردم خوزستان در شب یلدا به خانه بزرگ‌ترها رفته و با خوردن آجیل، هندوانه، انار و شیرینی، شب را به شوخی و خنده می‌گذرانند.

در آبادان و خرمشهر، فال حافظ و خاطره‌گویی بزرگ‌ترها در کنار بخاری از رسوم شب یلداست. مردم این شهرها با خرید هندوانه‌های سرخ، انار قرمز و آجیل‌های رنگارنگ، به اعتقاد خود مبنی بر «سرخ بودن یلدا» جامه عمل می‌پوشانند.

شاهنامه‌خوانی، شعرخوانی و شکستن فندق از دیگر آیین‌های چله‌نشینی در خوزستان است.

سیستان

مردم سیستان، شب یلدا را نه تنها یک شب، بلکه به مدت سه شب متوالی با نام‌های «چله بزرگ»، «چله متوسط» و «چله کوچک» جشن می‌گیرند. این سه شب از اول دی ماه آغاز شده و تا ۱۰ بهمن ادامه دارد.

آداب و رسوم:

در شب‌های چله، اقوام و دوستان دور کرسی جمع شده و به قصه‌گویی و گفت‌وگو می‌پردازند.

از شیرینی‌های محلی مانند «ستو»، «شیرینک» و حلوا و همچنین انواع تخمه و آجیل در این شب استفاده می‌شود.

یکی از رسوم پرتعداد شب یلدا در سیستان، فال گرفتن با دیوان حافظ است.

در گذشته اگر چله‌نشینی با مراسم مذهبی هم‌زمان نمی‌شد، با دهل، ساز و چوب بازی شادی می‌کردند.

فارس

در فارس، سفره شب یلدا به زیبایی و تنوع سفره نوروز است. مردم شیراز با انواع میوه‌ها، آجیل و شیرینی از مهمانان خود پذیرایی می‌کنند. آداب و رسوم:

در سفره شب چله، میوه‌هایی مانند هندوانه و مرکبات برای افراد سرد مزاج و خرما و رنگینک برای گرم مزاج‌ها قرار داده می‌شود. در شیراز نیز مانند بسیاری از نقاط ایران، فال حافظ از رسوم جدانشدنی شب یلدا است.

جشن «شب یلدا» در فرهنگ‌های مختلف

در بسیاری از کشورها و فرهنگ‌های دیگر نیز مانند ایران بلندترین شب سال را با مراسم، خوراکی‌ها و غذاهای مخصوص جشن می‌گیرند. جشن شب یلدا یا بلندترین شب سال تنها مختص ایرانیان نیست؛ در بسیاری از کشورها و فرهنگ‌های دیگر نیز این شب را با خوراکی‌ها و غذاهای مخصوص جشن می‌گیرند.

شب یلدا به چه معناست؟

برخی فرهنگ‌های باستانی و مذهبی در سراسر دنیا، مراسمی خاص برای بلندترین و کوتاه‌ترین شب سال به معنای شروع زمستان و تابستان دارند. برای بسیاری از این فرهنگ‌ها انقلاب تابستانی و زمستانی با مفهوم نور و بازگشت خورشید گره خورده است.

مردم پرو در این شب برای خورشید قربانی می‌کنند و مردم کره جنوبی و چین نیز بلندترین شب سال را با خوردن غذاهای گرم شامل لوبیا قرمز و برنج و هم‌چنین میوه‌های خاص جشن می‌گیرند.

در جنوب انگلستان نیز در این شب مردم به منطقه باستانی استون هنج می‌روند و با رقص و آواز آن را جشن می‌گیرند.

پاکستان

پاکستان که پیوند فرهنگی عمیقی با ایران باستان دارد، شب یلدا را با آیین‌های خاص خود جشن می‌گیرد. یکی از رسوم این کشور، غسل ایستاده با یک تکه نان در دست است که از صبح آغاز و تا غروب ادامه دارد. پس از آن، مردم با حمام طولانی، روشن کردن آتش، جشن و پایکوبی شب را به پایان می‌رسانند. در نهایت آب‌گوشت شکمبه بز به عنوان خوراک محبوب این شب سرو می‌شود.

کشورهای اسکاندیناوی

در کشورهایی نظیر سوئد، دانمارک و نروژ آغاز زمستان با جشن سنت لوسیا همراه است. در این مراسم، زنان جوان با پوشیدن لباس‌های سفید و تاج‌هایی از برگ‌های سبز که شمع‌های بلند سفید بر آن‌ها قرار داده شده، در خیابان‌ها حضور پیدا می‌کنند. این شمع‌ها نمادی از روشنایی در دل تاریکی زمستان هستند و هدف از آن‌ها، آوردن نور و امید به قلب‌ها در شب‌های طولانی و سرد زمستان است.

کشورهای آمریکای جنوبی و اسپانیا

در کشورهای آمریکای جنوبی مانند اکوادور و بولیوی شب یلدا با آیین‌های خاصی گرامی داشته می‌شود که ریشه در باورهای باستانی درباره چرخه طبیعت دارد. مردم با سر و صدا و نواختن ساز و دهل به ارتفاعات می‌روند و در یک مراسم نمادین با طناب بستن دست و پای خورشید، تلاش می‌کنند از غروب آن جلوگیری کنند. این آیین بازتابی از نگرانی‌های مردم درباره کوتاه‌تر شدن روزها و طولانی‌شدن شب‌ها در آغاز زمستان است. در گذشته این آیین در اسپانیا نیز برگزار می‌شد. مردم برای اجرای آن به ارتفاعات ماچوپیتچو می‌رفتند. این مراسم اهمیت نور و گرما در زندگی مردم این مناطق را نشان می‌دهد.

آخرین شب پاییز در روسیه

یکی از رسوم جالب و مرتبط با شب یلدا که در فرهنگ روسیه به چشم می‌خورد، جشن گرفتن آخرین روز پاییز با تزئین خیابان‌ها و محله‌ها است. در این شب مردم با خوراکی‌های متنوع از جمله کلوچه، شیرینی‌های محلی و غذاهای سنتی مثل نان، پنیر و عسل گرد هم می‌آیند. علاوه بر این نیایش و دعا نیز جزئی از آیین‌های این شب محسوب می‌شود که به ایجاد فضایی معنوی و دلنشین کمک می‌کند.

کشورهای شرق آسیا

در شرق آسیا، آخرین شب پاییز که به «دونگ ژی» معروف است با جشن‌ها و آیین‌های سنتی برگزار می‌شود. در کره جنوبی ریختن آب مقدس اطراف خانه و خوردن غذاهای سنتی مثل لوبیا قرمز و برنج سفید، بخشی از این شب هستند. در فیلیپین و ویتنام نیز مراسمی مشابه با سرو کوفته برنجی و تانگ یوان برگزار می‌شود. این جشن‌ها فرصتی برای تقویت روابط خانوادگی و آماده‌سازی برای زمستانی پربار محسوب می‌شوند.

ژاپن

یکی از رسوم جالب و مرتبط با شب یلدا در ژاپن، مراسم یوزو باث است. ژاپنی‌ها بر این باورند که این مراسم که شامل حمام در آب مرکباتی مانند لیمو و پرتقال است، انرژی‌های منفی را دور کرده و از سرماخوردگی در زمستان جلوگیری می‌کند. در گذشته این آیین به شکل حمام در آب مرکبات انجام می‌شد، اما امروزه با انداختن چند مرکبات در وان آب گرم این سنت به روش مدرن‌تری ادامه پیدا کرده است.

ناردوگان جشن سال نو ترک‌ها

آخرین روز سال در امپراتوری روم به‌عنوان ساترنالیا و در جامعه یونانی به‌عنوان دیونیسوس جشن گرفته می‌شد. طبق سنت آسیای مرکزی که تا به امروز باقی مانده است، جنگ بی‌پایان شبانه‌روز در یلدا به پایان می‌رسد. پس از طولانی‌ترین شب، خورشید هر روز بیش‌تر در آسمان ظاهر می‌شود و روزها طولانی‌تر می‌شوند. در اساطیر ترکی، کاج‌های سفید که نماد جاودانگی بودند، در اولین روز سال نو تزئین می‌شدند. ترک‌های آسیای مرکزی برای خواسته‌ها و آرزوهای خود روبان‌های قرمز را به درخت می‌بندند و بازگشت خورشید را در زیر درخت افرا مقدس جشن می‌گیرند.

روز سنت لوسیا، یلدای اسکاندیناوی

مانند بسیاری از جشن‌های مدرن، جشنواره‌های باستانی با سنت‌های جدیدتر ادغام شدند. در اسکاندیناوی، روز سنت لوسیا (که روز سنت لوسی نیز نامیده می‌شود)، هر شهر سنت لوسیای خود را انتخاب می‌کند. این فستیوال با راهپیمایی به رهبری طراح سنت لوسیا آغاز می‌شود. دختران جوانی که لباس سفید پوشیده‌اند و تاج گل‌هایی که با شمع روشن شده است، بر سر دارند که راه را در میان تاریکی زمستان روشن می‌کنند و پسرانی که لباس خواب سفید پوشیده‌اند و آهنگ‌های سنتی می‌خوانند، دنبال می‌شوند. آغاز فصل سرما را جشن می‌گیرند. در این شب زنجبیل، نان با طعم زعفران و گلوگ به‌طور سنتی سرو می‌شود.

چینی‌ها

این جشن هزاران ساله با گردهمایی‌های خانوادگی و یک وعده غذایی بزرگ، از جمله گلوله‌های برنج به نام تانگ یوان که نمادی از اتحاد مجدد و رفاه است، جشن گرفته می‌شود. آن‌ها شروع زمستان را جشن می‌گیرند، با تاریخی که نقطه عطف تقویم را نشان می‌دهد که در آن روزهای بعدی با کوتاه‌شدن شب‌ها، طولانی‌تر می‌شوند. چینی‌ها معتقدند این روز مبارکی است، به این معنی که ناراحتی‌های گذشته از بین رفته و زندگی جدیدی آغاز می‌شود. یک ضرب‌المثل در سنت چینی وجود دارد که می‌گوید انقلاب زمستانی مهم‌تر از سال نو قمری است.

کره جنوبی

در کره جنوبی با خوردن غذای سنتی، فرنی لوبیا قرمز به نام پاتجوک یلدا را با سنت‌های خود جشن می‌گیرند. قرمز به‌عنوان رنگ خوش‌شانسی در نظر گرفته می‌شود، بنابراین این ظرف برای دور نگاه‌داشتن روحیه بد و در آغوش گرفتن آرزوهای خوب برای سال آینده است. از دیگر سنت‌های دوجی می‌توان به دادن تقویم، همان‌طور که پادشاهان کره‌ای انجام می‌دادند، و جوراب اشاره کرد. و این روزی است که کره‌ای‌ها برای بارش برف آرزو می‌کنند زیرا اعتقاد دارند که هوای سرد در انقلاب زمستانی محصول پرباری را به‌همراه دارد.

جشنواره فانوس انقلاب زمستانی، ونکوور

برای گرامی داشت بسیاری از سنت‌های فرهنگی که انقلاب زمستانی را جشن می‌گیرند، جشنواره فانوس انقلابی شهر را ایجاد کرد. شرکت‌کنندگان می‌توانند برای ایجاد فانوس‌های خود در کارگاه‌های آموزشی شرکت کنند. در شب انقلاب، موکب‌ها در سراسر شهر راهپیمایی می‌کنند که با نمایش آتش، زیبایی را به اوج خود می‌رسانند.

شرکت‌کنندگان همچنین می‌توانند سعی کنند راه خود را از طریق هزارتوی نور بیابند، هزارتوی ۶۰۰ شمعی که بازدیدکنندگان را دعوت می‌کند تا افکار قدیمی را رها کرده و امکانات جدیدی را برای سال آینده بیابند که الهام بخش شروعی تازه برای سال جدید است.

مراسم توجی ژاپن با آداب و رسوم جالب

انقلاب زمستانی در ژاپن که توجی نام دارد، آداب و رسوم جالبی دارد. به‌طور سنتی، کدوی زمستانی به نام کابوچا خورده می‌شود. اعتقاد بر این است که حمام داغ با مرکبات یوزو باعث طراوت بدن و روح، دفع بیماری و تسکین پوست خشک زمستانی می‌شود. ظاهرها جوندگانی به نام کاپیبارا حمام یوزو را نیز دوست دارند و با تغییری مدرن در سنت دیرینه، یلدای خود را جشن می‌گیرند.

بیداری خورشید از خواب طولانی با مراسم سویال در قبیله هوپی

مردم بومی هوپی در شمال آریزونا امروزی، انقلاب زمستانی را به‌عنوان بخشی از سنت مذهبی خود به احترام کاپینا(یا کاتسینا)، که ارواح اجدادی نماینده جهان طبیعی هستند، جشن می‌گیرند. در مراسم انقلاب سویال، که توسط یک رئیس قبیله رهبری می‌شود، خورشید با رقص‌های آیینی به مسیر تابستانی خود باز می‌گردد. هدیه دادن به کودکان، دعای سال آینده، آواز خواندن و قصه‌گویی نیز بخشی از این جشن‌هاست. چوب‌های نماز و عروسک‌های کاپینا اغلب برای آماده‌شدن برای جشن ساخته می‌شوند.

بازتاب شب یلدا در اشعار برخی از شاعران برجسته ایرانی

حافظ شیرازی

بر سر آنم که گر ز دست برآید
دست به کاری زنم که غصه سر آید
خلوت دل نیست جای صحبت اصداد
دیو چو بیرون رود فرشته درآید
صحبت حکام ظلمت شب یلدا ست
نور ز خورشید جوی بو که برآید
بر در ارباب بی‌مروت دنیا
چند نشینی که خواجه کی به درآید
ترک گدایی مکن که گنج بیابی
از نظر ره روی که در گذر آید
صالح و طالح متاع خویش نمودند
تا که قبول افتد و که در نظر آید
بلبل عاشق تو عمر خواه که آخر
باغ شود سبز و شاخ گل به بر آید
غفلت حافظ در این سراچه عجب نیست
هر که به میخانه رفت بی‌خبر آید

فردوسی

چنین بود تا بود گردان سپهر
گهی پر ز درد و گهی پر ز مهر
تو گر باهشی مشمر او را به دوست
کجا دست یابد بدردت پوست
شب اورمزد آمد و ماه دی
ز گفتن بیاسای و بردار می
کنون کار دیهیم بهرام ساز
که در پادشاهی نماند دراز

شعر شب یلدا پروین اعتصامی

ای دل عبث مخور غم دنیا را
فکرت مکن نیامده فردا را
کنج قفس چو نیک بیندیشی
چون گلشن است مرغ شکبیا را
بشکاف خاک را و ببین آنگه
بی‌مهتری زمانه رسوا را
این دشت، خوابگاه شهیدانست
فرصت شمار وقت تماشا را
از عمر رفته نیز شماری کن
مشمار جدی و عقرب و جوزا را
دور است کاروان سحر زینجا
شمعی بیاید این شب یلدا را

صائب تبریزی

در شب یلدای بخت من نیارد شد سفید
گر ید بیضا نماند از گل صبح آفتاب
ابر گو خود را عبث بر تیغ مژگانم مزین
پیش چشم من سپرافکنده دریا از حباب
روزی دل گشت از زلف دراز او مرا
آن‌چه بر بیمار از طول شب یلدا گذشت
ترک دستار تعین کام بخش عالمی است
محفلی را کرد رنگین تا ز سر مینا گذشت
بیدار شو که در شب یلدای نیستی
در پرده است چشم ترا طرفه خواب‌ها
بیداری حیات شود منتهی به مرگ
آرامش است عاقبت اضطراب‌ها
کوته نمی شود شب یلدای غریبتم

گر دست من به دامن صبح وطن رسد
زینسان که دست جرات گلچین دراز شد
مشکل که برگ سبز به مرغ چمن رسد

شعر فروغ فرخزاد شب یلدا

و این منم
زنی تنها
در آستانه‌ی فصلی سرد
در ابتدای درک هستی آلوده‌ی زمین
و یأس ساده و غمناک آسمان
و ناتوانی این دست‌های سیمانی
زمان گذشت
زمان گذشت و ساعت چهار بار نواخت
چهار بار نواخت
امروز روز اول دی‌ماه است
من راز فصل‌ها را می‌دانم
و حرف لحظه‌ها را می‌فهمم
نجات‌دهنده در گور خفته است
و خاک، خاک پذیرنده
اشارتی‌ست به آرامش
زمان گذشت و ساعت چهار بار نواخت
در کوچه باد می‌آید
در کوچه باد می‌آید
و من به جفت‌گیری گل‌ها می‌اندیشم
به غنچه‌هایی با ساق‌های لاغر کم خون
و این زمان خسته‌ی مسلول
و مردی از کنار درختان خیس می‌گذرد
مردی که رشته‌های آبی رگ‌هایش
مانند مارهای مرده از دو سوی گلوگاهش
بالا خزیده‌اند

شاعران دیگر

علاوه بر شاعران نام‌برده، بسیاری از شاعران دیگر پارسی‌گو نیز در آثار خود به شب یلدا پرداخته‌اند، از جمله:
خواجوی کرمانی
عبید زاکانی
سلمان ساوجی
فیض کاشانی
وحشی بافقی

عرفی شیرازی
فروغی بسطامی
امیر خسرو دهلوی
اقبال لاهوری
قائمی
...

دغدغه شهروندان در آستانه شب یلدا

در آستانه شب چله، قیمت کالاهای ضروری مردم سر به فلک کشیده است. آجیل، میوه و اقلام دیگر بلندترین شب سال، چندین برابر شده و بسیاری از خانواده‌های ایرانی از خرید آن‌ها صرف‌نظر کرده‌اند. چرا که توان خرید آن‌ها را ندارند. اقتصادنیوز، ۲۳-۰۹-۱۴۰۴، نوشت: افزایش بی‌سابقه قیمت‌ها، سنت دیرینه شب یلدا را به چالشی اقتصادی تبدیل کرد؛ خانوارها برای رعایت بودجه، سبک خرید خود را تغییر دادند.

در آستانه شب یلدا ۱۴۰۴، تهیه و چیدمان سفره این آیین کهن خانوادگی با فشار اقتصادی بی‌سابقه‌ای روبه‌رو شده است. بررسی‌ها نشان می‌دهد هزینه متوسط یک سفره نسبت به سال گذشته بیش از دو برابر افزایش یافته و این رشد قیمتی به مراتب بیش از رشد دستمزدها و درآمدهاست. براساس داده‌های رسمی مرکز آمار ایران، تورم نقطه‌به‌نقطه قیمت مواد غذایی بیش از ۴۹ درصد و تورم سالانه این گروه بیش از ۴۰ درصد گزارش شده است. در بخش میوه و خشکبار، این رشد بیش از ۱۰۸ درصد بوده و نشان می‌دهد نه تنها سفره‌های روزمره تحت تاثیر قرار گرفته‌اند، بلکه شکل و ترکیب سنتی سفره شب یلدا نیز دستخوش تغییرات جدی شده است. افزایش بی‌سابقه قیمت‌ها باعث شده بسیاری از خانواده‌ها در ترکیب خریدهای خود بازنگری جدی کنند و حتی بخش‌هایی از سفره که به‌طور سنتی جزو ارکان آن محسوب می‌شد، حذف شوند.

در سال ۱۴۰۴، قیمت‌ها به شکل چشم‌گیری افزایش یافته است. پسته فندقی بین ۱،۱۰۰،۰۰۰ تا ۱،۳۰۰،۰۰۰ تومان، پسته احمدآقایی ۱،۲۰۰،۰۰۰ تا ۱،۵۰۰،۰۰۰ تومان و پسته اکبری تا ۲،۰۰۰،۰۰۰ تومان معامله می‌شود. مغز بادام هندی ۱،۴۰۰،۰۰۰ تا ۱،۸۰۰،۰۰۰ تومان و مغز بادام درختی ۱،۲۰۰،۰۰۰ تا ۱،۴۰۰،۰۰۰ تومان است. تخمه ژاپنی ۳۸۰،۰۰۰ تا ۴۵۰،۰۰۰ تومان، تخمه آفتابگردان ۲۷۰،۰۰۰ تا ۳۵۰،۰۰۰ تومان، برگ زردآلو ۴۰۰،۰۰۰ تا ۶۵۰،۰۰۰ تومان و کشمش سبز حدود ۳۸۰،۰۰۰ تا ۶۰۰،۰۰۰ تومان قیمت‌گذاری شده‌اند.

این جهش قیمتی نه تنها هزینه‌ها را افزایش داده، بلکه رفتار خرید و مصرف خانوارها را نیز تغییر داده است. بسیاری از خانواده‌ها آجیل‌های گران‌قیمت را کاهش داده، بسته‌های کوچک‌تر را انتخاب کرده و برخی اجزای سفره مانند شیرینی‌های خاص و دسرهای تزئینی را حذف کرده‌اند تا تنها روی آجیل‌های اصلی و میوه‌های ضروری تمرکز کنند. بسته‌های آماده شب یلدا، شامل آجیل، میوه خشک و شیرینی، بین ۱،۳ تا ۱،۸ میلیون تومان عرضه می‌شوند و حتی این گزینه‌ها نیز نسبت به سال گذشته افزایش قابل‌توجهی داشته‌اند.

بررسی‌های میدانی از بازار ایران، نشان می‌دهد که قیمت مرغ به کیلویی ۱۳۸ هزار تومان رسیده و تخم‌مرغ نیز دانه‌ای ۱۰ هزار تومان فروخته می‌شود و هر شانه تخم مرغ دو برابر قیمت مرغ شده است.

این ارقام فشار قابل‌توجهی بر خانواده‌ها وارد کرده و بسیاری از شهروندان را مجبور کرده برای خرید حتی اقلام ضروری محدودیت‌هایی اعمال کنند.

در بخش میوه، سیب با قیمت کیلویی ۱۲۰ تا ۱۵۰ هزار تومان و پرتقال کیلویی حدود ۱۰۰ هزار تومان عرضه می‌شود. این میوه‌ها که همواره جزو اقلام پرمصرف شب یلدا بودند، اکنون به کالایی گران و دست‌نیافتنی برای برخی از خانواده‌ها تبدیل شده‌اند. بررسی بازار نشان می‌دهد که خریداران با دقت بیش‌تری خرید می‌کنند و بسیاری از مردم ترجیح می‌دهند تنها بخشی از میوه مورد نیاز خود را تهیه کنند.

تلخند پسته به بازار یلدایی

بازار آجیل نیز شرایط مشابهی دارد؛ پسته کیلویی یک میلیون و ۲۰۰ هزار تومان و گردو کیلویی ۹۰۰ هزار تومان به فروش می‌رسد. ماهی نیز از گرانی بی‌نصیب نمانده است. قیمت ماهی کفال کیلویی ۷۰۰ هزار تومان و ماهی سفید حدود یک میلیون تومان اعلام شده است. این افزایش قیمت‌ها به‌همراه گرانی میوه و تخم‌مرغ، سفره شب یلدا را کوچک‌تر کرده و بسیاری از خانواده‌ها مجبور به تغییر برنامه‌های سنتی خود شده‌اند. کارشناسان معتقدند که نبود نظارت مؤثر، افزایش واسطه‌گری و ضعف در تنظیم بازار از عوامل اصلی گرانی‌ها هستند و اگر راهکارهای فوری اعمال نشود، سفره شب یلدای بسیاری از خانوارهای مازندرانی در سال جاری، کوچک‌تر و کم‌رنگ‌تر از سال‌های گذشته خواهد بود. آن‌ها تاکید می‌کنند که تنها با مدیریت یکپارچه و هماهنگی دستگاه‌های نظارتی می‌توان از تکرار این وضعیت جلوگیری کرد. در چنین شرایطی، مردم نیز به دنبال راهکارهای جایگزین هستند؛ برخی خریدهایی خود را کاهش داده و به خرید میوه و آجیل به مقدار محدود اکتفا می‌کنند، برخی نیز به بازارهای محلی و محصولات خانگی روی آورده‌اند تا بخشی از هزینه‌ها را کاهش دهند. با وجود این تلاش‌ها، فشار گرانی همچنان بر خانواده‌ها سنگینی می‌کند و بسیاری شب یلدا را با نگرانی درباره هزینه‌ها سپری می‌کنند.

نتیجه‌گیری

شب چله یا شب یلدا یکی از مهم‌ترین جشن‌های چند هزار ساله حوزه تمدنی ایران و سایر کشورها، نمادی از زایش دوباره نور و پایان سیاهی شبی طولانی است. تاریکی و سرمای این شب با امید به سپیده‌دم و طلوع خورشید سپری می‌شود. شب چله ریشه در اسطوره‌ای دارد که یادآور پیروزی نور بر تاریکی، مهر بر کین، و امید بر ناامیدی است. روایت است، شبی طولانی‌تر از همه شب‌ها که سرمای سخت و تاریکی سبب بیم مردم شده بود، سنگی سیاه شکافته شد و از دل آن نوری درخشید و مهر زاییده شد. مهر با زره و نیزه‌ای از نور به نبرد با تاریکی اهریمن‌واری رفت که بر جهان سایه انداخته بود و در نهایت آن را شکست داد. مهر، نور و گرما را به زمین بازگرداند و پایان شب طولانی سیاه و سرد را به سپیده‌ای روشن و درخشان پیوند زد و خون گرمابخش را به رگ‌های زمین و زندگی بازگرداند. این جشن که به‌صورت گروهی برگزار می‌شود، جشن پیروزی است؛ و امید به این‌که مهر همچنان سختی و سیاه را خواهد شکافت و نور را بر تاریکی پیروز خواهد کرد.

«امید» برای عبور از شب‌های سرد و سیاه به روزهای روشن و پرنور بارها در ادبیات ایران نیز مورد اشاره قرار گرفته است. از جمله نظامی گنجوی در لیلی و مجنون سراییده «در نومییدی بسی امید است، پایان شب سیه سپید است.»

شب یلدا، جشنی باستانی و کهن در فرهنگ ایرانی است که به بلندترین شب سال شهرت دارد. این شب که مصادف با انقلاب زمستانی است، از غروب آفتاب ۳۰ آذر، آخرین روز پاییز، آغاز می‌شود و تا طلوع آفتاب ۱ دی، نخستین روز زمستان، ادامه می‌یابد.

یلدا و کریسمس، تنها دو نمونه از جشن‌های انقلاب زمستانی هستند که در فرهنگ‌های مختلف با باورها، آداب و رسوم، نمادها و داستان‌های متفاوت برگزار می‌شوند. این جشن‌ها نشان می‌دهند که انسان‌ها در طول تاریخ همواره به دنبال جشن گرفتن روشنایی، امید و زندگی بوده‌اند. شب یلدا، فرصتی برای شادی و گردهمایی خانوادگی است، اما امسال با چالش‌های اقتصادی، این شب برای بسیاری از خانواده‌ها رنگ دیگری پیدا کرده است. مردم امیدوارند که مسئولان با دقت و جدیت در بازار نظارت کنند و حداقل در این مناسبت سنتی، آرامش و عدالت اقتصادی برقرار شود.

در روزهای دشواری که شهروندان جامعه ما در این روزهای سخت از سر می‌گذرانند، شب چله یا یلدا برای ما ایرانیان آزادی‌خواه و برابری‌طلب معنایی ویژه دارد؛ امید به شکست اهریمن، امید به پایان سیاهی، و امید به طلوع نور و روشنایی. اگر چه روزهای سختی را سپری می‌کنیم اما شب چله و سایر اعیاد را با جشن و سرور و همبستگی پاس بداریم تا یادآوری کنیم که با تکیه بر مهر و امید، همبستگی و مبارزه، به زودی شاهد طلوع خورشید آزادی بر فراز ایران خواهیم بود.

شنبه بیست و نهم آذر ۱۴۰۴-بیستم دسامبر ۲۰۲۵